Μ. Αυτζής: "Ο αναγνώστης είναι σημαντικό να γνωρίζει τα γεγονότα της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου, ώστε με άσβεστη τη μνήμη να έρθει και η δικαίωση"

Το Πελοποννησιακό Πρακτορείο Ειδήσεων είχε την ιδιαίτερη χαρά να συνομιλήσει με το γνωστό συγγραφέα παιδικών βιβλίων των Εκδόσεων Ψυχογιός, Μερκούριο Αυτζή. Με αφορμή τη κυκλοφορία του πρώτου του μυθιστορήματος που απευθύνεται σε ενηλίκους με τίτλο "Ζωή στη στάχτη". Ο κ. Αυτζής μας μίλησε για τις προκλήσεις που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της συγγραφής "Ζωή στη στάχτη" και αυτό γιατί βασίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος σε οικογενειακά βιώματα ενώ μας αποκάλυψε, αν και νωρίς, ότι δρομολογείται το δεύτερο μέρος της ιστορίας.

Ακολουθεί η συνέντευξη

Το Μάιο του 2022 κυκλοφόρησε από τις Εκδόσεις Ψυχογιός το πρώτο σας μυθιστόρημα με τίτλο «Ζωή στη Στάχτη». Θα μπορούσατε να μας κάνετε μια σύντομη παρουσίαση των όσων πρόκειται να διαβάσουμε σ' αυτό;

Πρόκειται για ένα ιστορικό μυθιστόρημα που παρακολουθεί στενά τη ζωή μιας νεαρής γυναίκας, της Χρυσαυγής Μικροπούλου, και των μελών της οικογένειάς της, που στις αρχές του 20ου αιώνα ζουν και δραστηριοποιούνται στην Τραπεζούντα του Πόντου. Ο αναγνώστης από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου γίνεται κοινωνός μιας αληθινής ιστορίας αγάπης και παράλληλα παρακολουθεί με κομμένη την ανάσα τους αγώνες και τις θυσίες των Ελλήνων του Πόντου να ζήσουν ειρηνικά σε μια εποχή που σημαδεύτηκε από πολέμους, μίσος, διωγμούς, λεηλασίες, καταστροφές, βιασμούς, πυρπολήσεις, αμελέ ταμπουρού, πορείες θανάτου, στάχτη, γενοκτονία, προσφυγιά.

Η «Ζωή στη Στάχτη» είναι το πρώτο σας μυθιστόρημα για ενηλίκους. Ποιες ήταν οι προκλήσεις που αντιμετωπίσατε συγγραφικά;

Δεν το κρύβω πως οι προκλήσεις ήταν πολλές και το θέμα που επέλεξα να συγγράψω ιδιαίτερα δύσκολο, επίπονο και απαιτητικό. Και ήταν επίπονο και απαιτητικό για δύο λόγους. Πρώτον, διότι χρειάστηκε να συλλέξω, να μελετήσω, να ταξινομήσω και να φιλτράρω πληθώρα ιστορικών πηγών, μέχρι να φτάσω στον σχεδιασμό, τη σκηνοθεσία και εντέλει στο γράψιμο-σβήσιμο

ξανά και ξανά, ώστε η ιστορία και οι ήρωές μου να αποκτήσουν μορφή και πνοή. Δεύτερον, διότι σε ένα πολύ μεγάλο μέρος της πλοκής τα ιστορικά γεγονότα της θηριώδους γενοκτονίας ήταν τόσο σκληρά και απάνθρωπα που ξεπερνούσαν τις αντοχές μου. Ήταν πολλές οι φορές που υπερέβηκα τα όριά μου, που η εξιστόρηση των γεγονότων μ' έκανε να πονέσω και να λυγίσω. Όμως χαλάλι. Ο πόνος έφερε τη γνώση και αυτά που το βιβλίο περιγράφει έγιναν φως των ματιών μου και σοδειά της καρδιάς μου.

Ο Πόντος είναι ένα αγαπημένο ιστορικό θέμα που προκαλεί νοσταλγία σε όσους έχουν καταγωγή. Ποιο ήταν το έναυσμα να ασχοληθείτε με αυτή τη χρονική περίοδο;

*Ο πυρήνας της ιστορίας αναπήδησε από μέσα μου, όπως η λάβα από τα σπλάχνα της γης, ίσως στην πιο ώριμη στιγμή της συγγραφικής μου πορείας. Εξηγούμαι. Η καταγωγή μου δεν είναι από τον Πόντο. Το γενεαλογικό μου δέντρο έχει βαθιά τις ρίζες του στον κάμπο της Ημαθίας, στην περιοχή ανάμεσα στη Βέροια και την Αλεξάνδρεια που ονομάζεται Ρουμλούκι (Ελληνότοπος). Από τον Πόντο κατάγεται η γυναίκα μου. Από την Τραπεζούντα ο πατέρας της, από την Αμάσεια η μάνα της. Κατά συνέπεια ο Πόντος έγινε κομμάτι της ζωής μου από την πρώτη μέρα του έγγαμου βίου μου. Από τότε ζώντας ανάμεσα σε Έλληνες Πόντιους δεύτερης και τρίτης γενιάς λέξεις, φράσεις, παραδοσιακά εδέσματα, χωρατά, τραγούδια, γλέντια, χοροί, έγιναν στοιχεία της μύησής μου σ' έναν κόσμο και μια κουλτούρα που ελάχιστα γνώριζα. Επιπλέον ήταν αρκετά συχνές οι περιγραφές που άκουγα για τη γιαγιά της, την ηρωίδα του βιβλίου, και την πολυτάραχη ζωή της. Με δυο λόγια το "**Ζωή στη στάχτη. Μέρες και νύχτες Τραπεζούντας"** ως θέμα κυοφορούσε στο μυαλό μου καιρό, γεννήθηκε όμως με έναν τρόπο που δεν μπορώ να εξηγήσω. Αυτό που μπορώ να πω με βεβαιότητα είναι πως τώρα πια αποτελεί θυμίαμα εύοσμο στη μνήμη της αλλά και στη μνήμη όλων εκείνων που τη συντρόφευσαν και έζησαν τα γεγονότα της γενοκτονίας και της προσφυγιάς. Τώρα, επέλεξα τη συγκεκριμένη περίοδο, δηλαδή την πρώτη εικοσαετία του 20ου αιώνα, επειδή είναι περίοδος μεγάλων κοσμοϊστορικών και γεωπολιτικών αλλαγών τόσο στην ευρύτερη περιοχή όσο και στην Ευρώπη. Ειδικότερα για την Ανατολία (πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία) είναι η περίοδος που από την ειρηνική συνύπαρξη των λαών της, την ευημερία και την πρόοδο περνάμε στην αβεβαιότητα, στην καλλιέργεια του μίσους κατά των χριστιανών, στον πόλεμο, στους διωγμούς, τις πυρπολήσεις και τον αφανισμό.*

Στην αφιέρωση αναφέρετε χαρακτηριστικά «…στη μνήμη της Χρυσαυγής, που τα έζησε, και στη Σίσσυ (Χρυσούλα) μου, που τα κράτησε στη ζωή!», μια αφιέρωση που σε προϊδεάζει πως όσα πρόκειται να διαβάσεις βασίζονται σε πραγματικά βιώματα. Υπήρξαν στιγμές που να νιώσατε την ευθύνη της οικογενειακής κληρονομίας να σας διευκολύνει ή να σας βαραίνει στη λογοτεχνική της αποτύπωση;

Σίγουρα δεν είναι καθόλου εύκολο να σκαλίζεις οικογενειακές ιστορίες που κρύβουν πόνο, γι' αυτό και πριν πιάσω τη γραφίδα να τη γράψω η αγωνία μου, η ευθύνη αν θέλετε, ήταν τεράστια. Επιπλέον έως εκείνη τη στιγμή ελάχιστα γνώριζα για τις φρικαλεότητες που οι Έλληνες του Πόντου είχαν ζήσει, μια και τα σχολικά βιβλία από χρόνια δεν κάνουν ούτε μια μικρή αναφορά κι εγώ τις αγνοούσα. Είχα όμως την ευλογία στον έγγαμο βίο μου να ζήσω τον πολιτισμό τους από μέσα, να τραγουδήσω τα τραγούδια τους με τους Πόντιους δεύτερης και τρίτης γενιάς, να γευτώ τις απίθανες λιχουδιές τους, να χορέψω μαζί τους και το σπουδαιότερο να γίνω παραλήπτης πολλών αναφορών και αφηγήσεων γύρω από τη ζωή της ηρωίδας μου. Έτσι όταν πια γιγαντώθηκε μέσα μου η ανάγκη να γράψω κι έβαλα στο χαρτί την πρώτη φράση ήξερα πως δεν υπήρχε γυρισμός. Δεν υπήρχε επιστροφή. Ήμουν καταδικασμένος να εντρυφήσω στα ιερά και τα όσια αυτών των ηρώων, που ονομάστηκαν Τραντέλληνες, και να αποτυπώσω όσο πιο πιστά γινόταν την αλήθεια, όσο και αν πονούσε. Και πιστέψτε με, πόνεσε πολύ. Η ευθύνη ήταν κι είναι μεγάλη. Ογκώδες ήταν και το υλικό που είχα συγκεντρώσει, πέρα από τη μαρτυρία της γιαγιάς Χρυσαυγής. Οι ιστορικές πηγές και οι μαρτυρίες άλλων που είχα συλλέξει έπρεπε με καθαρό μυαλό, αντικειμενικά να τις κορφολογήσω και να τις συνταιριάξω στην ιστορία της ηρωίδας μου.

Κατά τη συγγραφή του μυθιστορήματος «Ζωή στη Στάχτη», υπήρξαν στιγμές που φορτιστήκατε συναισθηματικά σε σημείο να θέλετε να πείτε «δεν αντέχω άλλο»;

Πράγματι. Σε ένα μεγάλο μέρος της πλοκής τα ιστορικά γεγονότα της θηριώδους γενοκτονίας ήταν τόσο σκληρά κι απάνθρωπα που ξεπερνούσαν τις αντοχές μου. Δεν ήταν λίγες οι φορές, σε κάθε δύσκολη/τραγική περιγραφή, που υπερέβηκα τα όριά μου, που η εξιστόρησή τους μ' έκανε να πονώ και να λυγίζω, που η γραφίδα μάτωνε, η ψυχή πονούσε και λιγωνόταν και τα μάτια πάνιαζαν και θόλωναν. Που ο κόμπος που έφτανε στο λαιμό γινόταν λυγμός κι αναφιλητά και θλίψη. Που είπα «δεν αντέχω άλλο». Κάποια στιγμή είχα βυθιστεί τόσο πολύ στα μονοπάτια της ιστορίας που έχασα την επικοινωνία με το περιβάλλον γύρω μου και χρειάστηκα μεγάλες "ανάσες" για να συνεχίσω. Όμως χαλάλι. Μπροστά σ' αυτά που βίωσαν οι Έλληνες του Πόντου ο δικός μου πόνος αλλά και ο πόνος αυτών που το έχουν διαβάσει ή θα το διαβάσουν είναι ελάχιστος. Είπαμε μέσα απ' τον πόνο έρχεται η γνώση και η γνώση φέρνει τη λύτρωση.

Έχοντας ήδη μια πολυετή πορεία στο παιδικό – εφηβικό βιβλίο και έχοντας ήδη αποκτήσει μια εμπειρία στην ενήλικη λογοτεχνία, ποιο είναι το πιο απαιτητικό κοινό; Τα παιδιά ή οι ενήλικες;

Οι θεωρητικοί της λογοτεχνίας κατατάσσουν τους αναγνώστες σε περισσότερες από μία κατηγορίες. Μεταξύ αυτών είναι και οι λεγόμενοι απαιτητικοί, δηλαδή αυτοί που διαβάζουν σχολαστικά με στόχο την απόλαυση και τη γνώση και που η σκέψη τους συνεχίζεται και πέρα από την ανάγνωση. Με άλλα λόγια είναι αυτοί που έχουν βάλει το βιβλίο στη ζωή τους, οι συνειδητοποιημένοι, που από ένα σημείο και μετά απέκτησαν μεγάλη αναγνωστική εμπειρία, οπότε η αισθητική και το κριτήριό τους είναι ιδιαίτερα υψηλά. Σύμφωνα με την Rosenblatt, αυτοί είναι σε θέση να εντοπίζουν στο κείμενο εκείνα τα «κλειδιά» ή «λεκτικά σύμβολα» που κινητοποιούν το αισθητήριό τους και με έναν δικό τους τρόπο συναντούν το όραμα του συγγραφέα χαράσσοντας τη δική τους στάση.

Στην ερώτησή σας λοιπόν, ποιοι είναι οι πιο απαιτητικοί, οι ενήλικες ή τα παιδιά, απαντώ πως απαιτητικοί εντοπίζονται και στις δυο ηλικιακές ομάδες. Σε ό,τι αφορά μάλιστα στα παιδιά, από την μεγάλη μου εμπειρία στις σχολικές τάξεις αλλά και ως συγγραφέας που έχει γράψει τριάντα βιβλία για παιδιά και νέους, είμαι σε θέση να πω με βεβαιότητα πως αρκετά παιδιά, ακόμα και στις πιο μικρές τάξεις του δημοτικού, διαβάζουν βιβλία που τα ίδια επιλέγουν με βάση τα ενδιαφέροντα και τις προσδοκίες τους και δε διστάζουν να αφήσουν στη μέση την ανάγνωση και να εγκαταλείψουν το βιβλίο, αν αυτό δεν τους αρέσει.

Από το 1994 που κάνατε την εμφάνισή σας και μέχρι σήμερα, ποιες στιγμές ξεχωρίζετε στη λογοτεχνική σας πορεία;

Πολλές οι ξεχωριστές στιγμές σε όλη αυτή την μακρόχρονη λογοτεχνική πορεία μου. Θα ξεχωρίσω όμως τρεις, που η καθεμιά εμπεριέχει την ουσία όλων των άλλων. Η πρώτη έχει σχέση με το συγγραφικό ταξίδι, με τη διαδικασία κατά την οποία γράφεται η ιστορία και ο δημιουργός συνομιλεί με τους ήρωές του, που κοντά τους βιώνει όσα συμβαίνουν, ευχάριστα και δυσάρεστα και που πολλές φορές συναποφασίζει μαζί τους για την τροπή της πλοκής. Αν τώρα προσομοιάζαμε την περίοδο της συγγραφής με αυτή της κυοφορίας, τότε η στιγμή που το κείμενο γίνεται βιβλίο και φτάνει στα χέρια του δημιουργού είναι όμοια με αυτή της γέννηση, διότι ο συγγραφέας πιάνει στα χέρια του για πρώτη φορά το παιδί του –αυτή είναι η δεύτερη στιγμή. Η τρίτη έχει να κάνει με τη συνάντηση του συγγραφέα, του κειμένου και του αναγνώστη. Είναι η στιγμή που το κείμενο γίνεται ο συνδαιτημόνας της συνομιλίας που ανοίγεται μεταξύ δημιουργού και αναγνώστη, που ο συγγραφέας με αφορμή το βιβλίο έρχεται σε επαφή και επικοινωνεί με τους αναγνώστες, και είναι ακόμα η στιγμή που το λογοτεχνικό έργο πραγματώνεται, αφού ο αναγνώστης είναι αυτός που νοηματοδοτεί το κείμενο, το ερμηνεύει, ταυτίζεται ή όχι μαζί του και καλύπτει τα κενά, τα όποια κενά, απροσδιοριστίας.

Βάση της εμπειρίας σας στη παιδική – εφηβική λογοτεχνία, θα μπορούσε να γίνει διασκευή του μυθιστορήματος «Ζωή στη Στάχτη» για τις νεότερες ηλικίες;

Είναι κοινός τόπος πως για όλα τα θέματα μπορούμε να μιλήσουμε στα παιδιά, φτάνει ο τρόπος με τον οποίο θα μιλήσουμε και θα γράψουμε να αρμόζει στην ηλικία και τις αντιληπτικές τους ικανότητες. Θεωρώ λοιπόν πως θα μπορούσε να γίνει κάποια διασκευή, όχι ολόκληρου του μυθιστορήματος αλλά μέρους αυτού. Ενημερωτικά σας λέω πως με αφορμή το συγκεκριμένο πόνημα έγραψα και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ελληνοεκδοτική μια μικρή ιστορία μου για παιδιά, που αφηγείται μια γιαγιά κι έχει τον τίτλο «Τι έγινε στον Πόντο, γιαγιά;» χωρίς βέβαια να περιγράφει ούτε στο ελάχιστο τα παρανοϊκά γεγονότα της γενοκτονίας. Η ιστορία αυτή εμπεριέχεται στον συλλογικό τόμο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς «Γιορτή κάθε μέρα, μια Παγκόσμια Ημέρα».

Η 19η Μαΐου είναι μια μαύρη ημέρα τόσο για τον Ποντιακό Ελληνισμό όσο και για την νεότερη Ιστορία. Ποιο είναι το μήνυμα που θα θέλατε να στείλετε στους αναγνώστες σας;

Μέσα από το βιβλίο αυτό θέλησα να εκφράσω τον θαυμασμό μου πρωτίστως στην ηρωίδα του βιβλίου, τη Χρυσαυγή Μικροπούλου, αλλά και τον θαυμασμό μου προς όλους εκείνους τους Έλληνες, τους Τραντέλληνες, που μέσα σε αντίξοες συνθήκες, κατά τη σουλτανική απολυταρχία, είχαν κατορθώσει σημαντικά επιτεύγματα σε όλους τους τομείς: στο εμπόριο, την οικονομία, τον πολιτισμό, στην εκπαίδευση των παιδιών τους, στη θρησκεία, στη ζωή. Και δεν έπαψαν να αγωνίζονται για την ειρήνη ακόμα και όταν ξεκίνησαν οι πόλεμοι (πρώτα οι Βαλκανικοί και κατόπιν ο Μεγάλος πόλεμος) και οι Νεότουρκοι με τους τσέτες και τους εθνικιστές στην αρχή και μετέπειτα ο Μουσταφά Κεμάλ, που ονομάστηκε Ατατούρκ, έβαλαν σε εφαρμογή το σατανικό τους σχέδιο. Ένα σχέδιο καλά ενορχηστρωμένο που περιλάμβανε βιασμούς, λεηλασίες, μαζικές πυρπολήσεις, σφαγές, κρεμάλες, αμελέ ταμπουρού, εξαντλητικές πορείες θανάτου και ό,τι νοσηρό μπορούσε να σκαρφιστεί το διεστραμμένο τους μυαλό, έχοντας την καθοδήγηση του Γερμανού αρχιστράτηγου Λίμαν Φον Σάντερς και την υποστήριξη του Κάιζερ. Όλα τα παραπάνω, που με παραστατικότητα περιγράφονται στις σελίδες του βιβλίου, είναι και το βαθύτερο μήνυμα προς τον αναγνώστη. Και ο αναγνώστης είναι σημαντικό να γνωρίζει και τα φρικιαστικά γεγονότα της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου να γίνουν ευρέως γνωστά, ώστε με άσβεστη τη μνήμη να έρθει και η δικαίωση· η αναγνώριση της Γενοκτονίας. Για να μην υπάρξει ποτέ ξανά όπου γης.

Εν κατακλείδι, με το μυθιστόρημα αυτό θέλησα να εξάρω την αξία της ζωής και τη δύναμη της αγάπης παράλληλα με τους αγώνες των Ελλήνων του Πόντου να ζήσουν ειρηνικά σε μια εποχή που σημαδεύτηκε από πολέμους, διωγμούς, λεηλασίες, καταστροφές, γενοκτονία, προσφυγιά.

Σας ευχαριστώ θερμά για αυτή τη συνέντευξη! Κλείνοντας θα ήθελα να σας ρωτήσω το εξής: ποιο θα είναι το επόμενο συγγραφικό σας βήμα; Θα ακολουθήσει δεύτερο βιβλίο με τη ζωή της Χρυσαυγής στη προσφυγιά;

Αν και είναι νωρίς ακόμα, δε θα το κρατήσω μυστικό. Σωστά μαντέψατε. Εδώ και καιρό γράφεται η συνέχεια της ιστορίας, που περιγράφει τη ζωή της Χρυσαυγής στα μονοπάτια της Προσφυγιάς.

Τέλος, επιτρέψτε μου να σας εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες αφενός για την τιμή και την φιλοξενία και αφετέρου για τον άκρως διεισδυτικό χαρακτήρα των ερωτήσεών σας.

Στους αναγνώστες σας θα ήθελα να ευχηθώ να απολαύσουν την ανάγνωση του μυθιστορήματός μου και να πω πως το βιβλίο θα το βρουν σε όλα τα βιβλιοπωλεία είτε άμεσα είτε με παραγγελία καθώς και απευθείας από τον εκδοτικό οίκο Ψυχογιός, είτε μέσω του site είτε τηλεφωνικά.